

Det kongelige Arbeids- og inkluderingsdepartement
Det kongelige barne- og familiedepartement
Det kongelige kunnskapsdepartement
Det kongelige utenriksdepartement
Statsrådene

Kommuner
Fylkeskommuner
Statsforvalterne

Deres ref

Vår ref

Dato

22/1068

8. mai 2023

Negativ sosial kontroll og æresrelatert vold: Beredskapsbrev 2023

Vi ber om at dette brevet viderefremmes til relevante offentlige aktører som grunn- og videregående skoler, oppfølgingstjenesten, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, fastleger, psykisk helsetjeneste, NAV-kontorer, barnevernstjenesten, familievernet, flyktingtjenesten og voksenopplæringen.

Arbeidet med å sikre barn og unges rettigheter er høyt prioritert i regjeringen. Alle barn og unge har rett til beskyttelse mot negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Offentlige tjenester og skoler har en viktig rolle i det forebyggende arbeidet og plikter å hjelpe barn og unge som er utsatt.

Sommerferien er en tid hvor mange reiser til utlandet. Noen barn og unge opplever å bli tatt med til utlandet mot sin vilje og/eller holdes tilbake ved feriens slutt. For noen innebærer utenlandsreisen en risiko for tvangsekteskap, æresrelatert vold eller kjønnslemlestelse. Dette brevet sendes ut for å minne om behovet for særskilt oppmerksomhet i forbindelse med sommerferien.

Når utsatte personer befinner seg i utlandet og ber om hjelp, er det begrenset hva norske myndigheter kan gjøre, selv om de utsatte er norske statsborgere eller har lovlig opphold i Norge. Å forebygge at barn og unge utsettes for skadelige utenlandsopphold er derfor svært viktig.

Hvordan gå frem ved bekymring for barn og unge som er i fare for å oppleve ufrivillige utenlandsopphold.

Dersom du møter barn og unge som skal reise utenlands og du er bekymret, kan du:

- Be om en samtale med vedkommende for å undersøke om utreisen fra Norge bør forhindres. Dersom det er forsvarlig bør det opprettes kontakt med foresatte, og om nødvendighet må det iverksettes beskyttelsestiltak.
- Ta kontakt med [Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold](#) dersom du trenger innspill til hvordan du skal håndtere bekymringen. Kompetanseteamet er et nasjonalt, tverretatlig, team som gir råd og veiledning til ansatte i hjelpeapparatet og utsatte i konkrete saker. Kompetanseteamet kan blant annet gi råd og veiledning om:
 - Hvordan kartlegge situasjonen til den utsatte.
 - Hvordan samtale med den utsatte, og/eller den utsattes foreldre/familie.
 - Hvilke (andre) instanser som bør involveres i saken.
 - Risikovurdering og sikkerhetstiltak.
 - Annen oppfølging den utsatte kan ha behov for, som for eksempel psykososial oppfølging.
- Dersom saken kan tilknyttes en skole/nærområde der IMDi har utplassert en av sine 59 [minoritetsrådgivere](#), kan også disse kontaktes for å få råd og veiledning. IMDis minoritetsrådgivere har spisskompetanse på negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og er utplassert på ungdoms- og videregående skoler i alle fylker.
- I kommunikasjonen med den du er bekymret for, vær tydelige på at det i praksis kan være svært krevende å gi bistand i enkelte land, og i noen tilfeller ikke mulig. Norske myndigheter fraråder reiser til enkelte land, og utenriktjenestens mulighet til å bistå er begrenset i disse landene. Reiserådet vil også påvirke gyldigheten til en eventuell reiseforsikring. Oversikt over reiseråd finnes på regjeringen.no og i appen [Reiseklar](#). Bruk reiserådene aktivt i veiledningssamtaler med unge og deres foresatte.

Vi ber om at skoler, kommuner og fylkeskommuner følger opp elever som uteblir. Utdanningsdirektoratet har en [veileder](#) som kan benyttes i samtaler dersom skolen er bekymret for at en elev kan bli holdt tilbake i utlandet mot sin vilje og/eller ikke møter til skolestart.

Det er utarbeidet tverrsektorielle [retningslinjer om etterlatte barn i utlandet](#). Retningslinjene er ment som et arbeidsverktøy for fagfolk, og gjennomgår også hvordan offentlige instanser skal håndtere mistanke om at barn skal etterlates. [Det er også utarbeidet retningslinjer i saker hvor bekymringen for ufrivillige utenlandsopphold gjelder personer over 18 år.](#)

Barns rettigheter og hjelpeapparatets plikter

Det er viktig at barn og unge får tilpasset informasjon og veiledning om sine rettigheter. Skoler, hjelpeapparat og andre som kommer i kontakt med barn og unge og er bekymret, har en plikt til å melde fra til barneverntjenesten og søke å avverge alvorlige straffbare handlinger.

Barnets rett til medvirkning etter barneloven - samtykke ved flytting til utlandet og ved utenlandsreiser

Dersom barn som er 12 år eller eldre blir sendt til utlandet alene, reiser sammen med andre enn foreldrene, eller sammen med en forelder uten foreldreansvar, er det et krav om at barnet samtykker til flyttingen eller oppholdet i utlandet.¹ Yngre barn har også rett til å gi uttrykk for sine synspunkter, og deres mening skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet.²

Meldeplikt til barnevernstjenesten

For at barnevernstjenesten skal kunne sikre barn riktig hjelp til rett tid, er den avhengig av informasjon fra andre. Meldeplikten etter barnevernsloven § 13-2 bidrar til at barnevernstjenesten får opplysninger om barn som er i en vanskelig livssituasjon, slik at det kan vurderes om det er behov for tiltak.

Meldeplikten må vurderes ut fra om barnets situasjon gir grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller utsatt for annen alvorlig omsorgssvikt.³

Bekymring for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse vil som regel utløse meldeplikt og skal vurderes etter barnets behov for beskyttelse og ivaretagelse.

Offentlige myndigheter, en rekke yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt, samt organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune, har plikt til å melde fra til barnevernstjenesten når vilkårene for dette er oppfylt.

Selv om vilkårene for meldeplikt ikke er oppfylt, kan offentlige myndigheter og yrkesutøvere alltid kontakte barnevernstjenesten når de er bekymret for et barns omsorg eller atferd, når foreldrene samtykker. Man kan også kontakte barnevernstjenesten for å diskutere en sak anonymt og for å få hjelp og veiledning.

Meldeplikten er en personlig og selvstendig plikt som er pålagt den enkelte som utfører arbeid eller tjeneste for det offentlige, **og går foran taushetsplikt etter andre lover. Om du er usikker, kan du drøfte saken anonymt med barnevernstjenesten.**

[Her kan du sende bekymringsmelding til barnevernet.](#)

¹ jf. barneloven §§ 40 tredje ledd og 41 femte ledd

² jf. barneloven § 31

³ jf. barnevernsloven §13-2 bokstav a

Avvergingsplikt

Både offentlige ansatte og private har en plikt til å anmelde eller på annen måte forsøke å avverge noen bestemte alvorlige straffbare handlinger. Avvergingsplikten er beskrevet i straffelovens § 196 og utløses idet du får kunnskap om at handlingen vil skje, eller tror at det er mest sannsynlig at handlingen vil skje. Avvergingsplikten kan ivaretas ved å melde fra til enten politiet eller barnevernstjenesten. Begge etater har selvstendig myndighet til å iverksette tiltak for å avverge handlingen.

Kunnskap om at noen utsettes for mishandling i nære relasjoner, grov frihetsberøvelse, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og det å hensette noen i hjelpeløs tilstand er eksempler på handlinger som er omfattet av avvergingsplikten.

Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt. Les mer om avvergingsplikten på plikt.no

Barnevernstjenestens rolle når barnet er i Norge

Dersom barnevernstjenesten mottar informasjon om at et barn kan være utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse, eller står i fare for å få et ufrivillig utenlandsopphold, har barnevernstjenesten rett og plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon⁴. Barnevernstjenesten må ivareta barnets behov for beskyttelse, sikkerhet og gjøre en risikovurdering av barnet situasjon. I mange tilfeller er det nødvendig med [samarbeid mellom barnevernstjenesten og politiet](#).

Barnevernstjenestens rolle når barnet er i utlandet

Det er viktig at hjelpeapparatet samarbeider for å forhindre utreise. For barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i en annen stat, har barnevernstjenesten plikt til å gjennomgå bekymringsmeldinger og vurdere om undersøkelse skal åpnes. Det forutsettes imidlertid at barnet fortsatt har vanlig bosted i Norge⁵.

Et samarbeid med foreldrene kan være avgjørende for å få barnet hjem.

Barnevernstjenesten bør derfor tilby foreldre som er i Norge hjelpetiltak i form av råd, veiledning eller annen bistand. Foreldrene bør få informasjon om hvilke konsekvenser utenlandsoppholdet kan få for barnet. Det kan fattes vedtak om hjelpetiltak etter § 3-1 og pålegg om hjelpetiltak etter § 3-4 for barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i en annen stat. Det fremgår av barnevernsloven § 1-2 tredje ledd.

Lovens virkeområde er utvidet i forbindelse med ny barnevernslov i 2023, slik at barnevernstjenesten får en plikt til å tilby foreldre i Norge hjelpetiltak selv om barnet oppholder seg i en annen stat, når vilkårene for hjelpetiltak etter § 3-1 er oppfylt. Formålet er å gi bedre beskyttelse og hjelp til barn som midlertidig oppholder seg i en annen stat.

⁴ jf. barnevernsloven § 2-2

⁵ jf. barnevernsloven § 1-2 annet ledd

Bestemmelsen er aktuell når et barn er sendt ut av landet mot sin vilje og utsettes for tvang eller negativ sosial kontroll, men er ikke begrenset til disse tilfellene.

Det kan også fattes vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernsloven § 5-1 og plassering på atferdsinstitusjon etter § 6-2. Det følger av barnevernsloven § 1-2 tredje ledd.

Når et barn oppholder seg i et land tilsluttet Haagkonvensjonen 1996, kan norske og utenlandske sentralmyndigheter bruke konvensjonen for å samarbeide om oppfølging og beskyttelse av barnet. [Sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1996](#) i Bufdir kan blant annet bistå med å videresende bekymringsmelding til barnets oppholdsland,⁶ og å få lokalisert barnet dersom det er uvisst hvor i landet barnet oppholder seg.⁷

Sentralmyndigheten kan også kontaktes for veiledning om hvilket rettslig handlingsrom barneverntjenesten har når et barn oppholder seg i utlandet, og om muligheter for samarbeid med utenlandske myndigheter når barnet er i et land som ikke er tilsluttet Haagkonvensjonen 1996.

Utenriktjenesten, det vil si både Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene, vil bistå sentralmyndigheten i kontakten med utenlandske myndigheter i saker som faller utenfor konvensjonssamarbeidet.

Utenriktjenestens rolle og integreringsrådgivere

Utenriktjenesten gir bistand til norske borgere i utlandet innenfor rammene for konsulær bistand. Som nevnt er det viktig å være oppmerksom på at det er begrenset hva norske myndigheter kan bistå med når barn og unge oppholder seg utenlands. Muligheter for å gi bistand kan begrense seg ytterligere når personen har dobbelt statsborgerskap.

Utenriktjenesten må forholde seg til vertslandets lover og regler, og det er varierende om disse gir beskyttelse mot tvangsekteskap eller andre handlinger som er straffbare i Norge.

Det er [spesialutsendinger for integreringssaker \(integreringsrådgivere\)](#) ved utenriksstasjonene i Amman, Ankara, Islamabad og Nairobi. De yter konsulær bistand til personer utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. De bidrar også til å heve kompetansen i utenriktjenesten og i hjelpetjenestene i Norge.

Vi viser til vedlegg med øvrig informasjon om nettressurser og viktig kontakinformasjon.

Med hilsen

Marte Mjøs Persen

Kjersti Toppe

Tonje Brenna

Anniken Huitfeldt

⁶ Haagkonvensjonen 1996 art 32 b og art 36

⁷ Haagkonvensjonen 1996 art 31 c.

Vedlegg: definisjoner, kontaktinformasjon til aktuelle hjelpetjenester og aktuelle nettressurser

Negativ sosial kontroll forstås som press, oppsyn, trusler eller tvang som systematisk begrenser noen i sin livsutfoldelse eller gjentatte ganger hindrer dem i å treffe selvstendige valg om eget liv og fremtid. Dette gjelder for eksempel den enkeltes selvbestemmelse over egen identitet, kropp og seksualitet, frihet til å velge venner, fritidsaktiviteter, religion, påkledning, utdanning, jobb, kjæreste og ektefelle, og til å be om helsehjelp. I vurderingen av om et handlingsmønster utgjør negativ sosial kontroll, skal det tas hensyn til den kontrollerte partens alder og utvikling, samt til prinsippet om barnets beste.

Æresrelatert vold forstås som vold utløst av familiens eller gruppens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse. Dette forekommer i familier og grupper hvor individet forventes å innordne seg kollektivet, og hvor patriarkalske æresnormer står sterkt.

Æresrelatert vold kan omfatte flere handlinger som negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, men også andre voldsuttrykk som nedverdigelser, trusler, utstøtelse og annen psykisk vold, fysisk vold og drap.

Tvangsekteskap forstås som en ekteskapsinngåelse der en eller begge ektefellene ikke har mulighet til å velge å forbli ugift uten å bli utsatt for vold, frihetsberøvelse, annen straffbar eller urettmessig atferd eller utilbørlig press. Tvangsekteskap er en form for vold i nære relasjoner og kan i praksis også innebære at den enkelte ikke har mulighet til å bryte en forlovelse eller et inngått ekteskap, eller velge en partner på tvers av familiens ønsker, uten å bli utsatt for represalier.

Barneekteskap forstås som et ekteskap der en eller begge parter er under 18 år.

Kjønnslemlestelse er et inngrep i kvinnens kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer uten medisinsk begrunnelse. Det finnes ulike former og alvorlighetsgrader av inngrepet.

Viktig kontaktinformasjon

Direkte kontakt for barn og unge:

- [Politj](#): 02800 eller nødnummer 112
- [Barnevernvakten](#)
- [Alarmtelefonen for barn og unge](#): 116 111
- [Minoritetsrådgivere](#) ved utvalgte ungdoms- og videregående skoler i alle landets fylker. Minoritetsrådgiverne har spisskompetanse på negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. De kan kontaktes for veiledning av elever, skoleansatte og hjelpeapparat.
- [Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold](#) er et nasjonalt, tverretattlig, team som gir råd og veiledning til ansatte i hjelpeapparatet og utsatte i konkrete saker. Kompetanseteamet kan blant annet gi råd om hvordan kartlegge saken, vurdere risiko og om nødvendig oppfølging av saken, og de kan også kontaktes dersom man ønsker mer kompetanseheving på tematikken. Tlf.: 478 09 050
- Helsesykepleier ved helsestasjons- og skolehelsetjenesten
- [Vold- og overgrepslinjen](#) (døgnåpen hjelpelinje for personer over 18 år)
- Krisesenter: <https://dinutvei.no/alle-hjelpetilbud/>
- [Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse](#)

Direkte kontakt for hjelpeapparatet (råd og veiledning):

- [Politj](#): 02800 eller nødnummer 112
- [Barnevernvakten](#)
- [Sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1996](#), Bufdir. Tlf.: 466 15 000 (hverdager kl. 08:00-15:45)
- [Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold](#). Tlf.: 478 090 50 (mandag-fredag kl. 09:00-15:00)
- Spesialutsendinger ved utvalgte utenriksstasjoner ([Integreringsrådgivere](#)). Ved bekymring for at barn og unge kan bli ufrivillig tilbakeholdt i utlandet kan integreringsrådgiverne kontaktes. De veileder også andre ambassader i sine respektive regioner.
- Kontaktinfo til de ulike ambassadene: www.norway.no
- [Utenriksdepartementets operative senter \(UDops\)](#): Tlf.: +47 23 95 00 00 (hele døgnet)
- [Minoritetsrådgivere](#) ved utvalgte ungdoms- og videregående skoler i alle landets fylker

- Helsesykepleier ved helsestasjons- og skolehelsetjenesten er en god samarbeidspartner ved bekymring for barn og unge.
- [Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse](#)
- [IMDis fagteam for forebygging av negativ sosial kontroll og æresrelatert vold](#) jobber med kompetanseheving om avdekking og forebygging av negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Målgruppen for fagteamet er hovedsakelig ansatte på skoler som ikke har minoritetsrådgivere, og ansatte i voksenopplæringssentere og flyktningtjenester.

Aktuelle nettressurser

For barn og unge

- [Nora](#): IMDis nettportal for ungdom. Gir ungdom og deres nettverk informasjon om hvor og hvem som kan hjelpe når unge opplever ulike former for negativ sosial kontroll, eller bekymring for å bli tilbakeholdt i utlandet mot sin vilje. På Nora finnes det filmer som viser ulike former for negativ sosial kontroll rettet mot ungdom. Disse filmene kan benyttes i det forebyggende arbeidet overfor ungdom.
- [Dinutvei.no](#): en nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep.
- [Ung.no](#): det offentliges informasjonskanal for ungdom.

For hjelpeapparatet

- [Retningslinjer om etterlatte barn i utlandet](#)
- [Retningslinjer for saker om personer over 18 år som står i fare for å bli utsatt for ufrivillige utenlandsopphold, eller som oppholder seg ufrivillig i utlandet](#)
- [Nasjonalportal for bekymringsmelding](#)
- [Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid mot vold i nære relasjoner](#)
- [Veileder til barneverntjenesten](#)
- [Veileder for NAV](#)
- [Veiviseren om kjønnslemlestelse](#)
- [Nasjonale retningslinjer for samhandling mellom politi og barnevern ved bekymring om at barn utsettes for vold eller seksuelle overgrep av omsorgspersonene sine](#)
- [Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder](#)